

Organ for Salmehistorisk Selskab.

20. december 1971

Indhold: Julesalme af Johs. Møllehave - Side 2: Ny bestyrelse for SS - Hymnologiske foredrag i forårssemestret - Oplæg til foredrag om Kingos "passionssalmer" - Side 3: Grundtvigsalmer på tysk - Side 8: Anmeldelser - Tilmeldingsblanket -

Julesalme.

Hyrderne stod på marken,
som englene havde forladt,
det var en almindelig mark, de så,
og det var en almindelig nat.

2.

Der hang et par stjerner på himlen,
men ellers var natten sort.
Og de spurgte på samme måde,
som de ofte før havde spurgt:

3.

Hvorfor de var født under disse
utroligt fattige kår,
hvor ingen udveje fandtes
og dagene føltes som år.

4.

Hvorfor de var født på jorden,
som ikke ku' huse dem,
og heller ikke ku' huse
barnet i Betlehem.

5.

Og alting var ved det gamle,
og dog så usigelig nyt,
og intet var anderledes.
Guds ord havde bare lydt:

6.

At han er usynlig kærlighed,
for ham er det mindste størst.
Fordi han skaber af intet,
må alt blive intet først.

Teksten, af Johs. Møllehave, er hentet fra "Salmer, Sorø 1971".
Melodien, af Hans Gregersen Dal (Komponisten til visen om
"Øjet"), findes sammesteds.

Ny bestyrelse for Salmehistorisk Selskab.

Ved mødet den 24. november vedtoges det, ved siden af de hidtidige arbejds-møder (med fremlæggelse og drøftelse af nye afhandlinger, inden de går i trykken) at udvide Salmehistorisk Selskabs virksomhed, dels med fortsat udsendelse af Hymnologiske Meddelelser (HM), dels med offentligt annoncerede foredragsrækker. Den første række er allerede i forårssemestret, den 3. onsdag i måneden, dog falder mødet i maj den 2. onsdag. Se nedenfor!

Til ny bestyrelse valgtes som formand kandidatstipendiat cand.theol. Jens Lyster, (Mosevang 2, Herslev, 4000 Roskilde. Tlf: (03) 40 25 68), som næstformand professor dr.theol. Niels Knud Andersen (Engvej 31, 2960 Rungsted Kyst. Tlf: (01) 86 37 72). Genvælgt som sekretær og kasserer blev stud.theol. Tove Villarsen, Tartinisvej 12, 2450 Kbh. SV, Tlf: (01) 46 59 96).

Hymnologiske foredrag i forårssemestret.

Salmehistorisk Selskab (SS) arrangerer i det nye år en foredragsrække over hymnologiske emner:

Onsdag den 16. februar:	Kingos passionssalmer,
ved amanuensis cand.mag. Erik A. Nielsen.
Onsdag den 15. marts:	Den danske salmebog og dens stamtræ,
ved salmehistorikeren pastor Anders Malling.
Onsdag den 19. april:	Nogle principielle overvejelser vedrørende
prædikenen og salmen hos Grundtvig,
ved forstander cand.theol. Christian Thodberg.
Onsdag den 10. maj:	Beatmusik og salmesang, ⁺⁾
ved pastor Johannes Møllehave.

+)Emnets endelige formulering vil Møllehave give i april-nummeret af HM. Foredragene, hvortil der er adgang for alle, finder hver gang sted kl.19³⁰ i Pastorseminariets lokaler i Helligåndshuset, Valkendorfsvej 23, 1.sal. Entré: 3 kr, incl. kaffe.

HM håber fra alle de fire ovennævnte foredragsholdere at kunne bringe en kort introduktion til deres emner. Her følger:

OPLÆG TIL FOREDRAG OM KINGOS "PASSIONSSALMER" .

En salme er på samme tid en religiøs brugsgenstand og et kunstnerisk værk. Dermed afviger den ikke fra så mange andre former for tekster, som også på én gang er kunstnerisk udformede og udtryk for en livsanskuelse. Men det problem, som dukker op mange gange i salmens historie er, at religiøse mennesker til forskellige tider har oplevet selve den kunstneriske

sjung... så skal du sige
spændende i himmerge H. Bredal.

Joh 19, 23-24. Fordelingen af klædning.
Hvort gør sig delagtig med Guds Børdsstid
i verdensordningen.

Kingo bebrejder de andre de gjorde noget forkert mod Jesus.
reporteren ser, hvad de andre ikke ser.

og når på din dom jeg græder, er jeg og mit sejt derunder.

Kingo karakteriserer livet som den "falske lyst". Samtiden
udgyldes.

evne som faretruende for eller uforligelig med deres trosforestillinger, så at salmens dobbelte væsen som brugsgenstand og kunstværk har været et væsen splidagtigt med sig selv. Dermed er det ikke sagt, at der i enhver salmedigtning nødvendigvis må være en strid imellem salmens to funktioner, men det vil altid være et af de afgørende spørgsmål at stille til en religiøs digtning: hvorledes det kunstneriske og det religiøse lever sammen i den.

Kingo er en af de ældste danske digtere, hvis sproglige og visuelle kraft er umiddelbart virksom endnu i dag. Når hans salmer huskes og anvendes fremfor så mange samtidige og eftertidige salmedigteres, er grunden ikke primært en teologisk: at Kingo skulle være særligt dybsindig endsige original i trossager, men langt snarere en kunstnerisk, at Kingo med sit levende og dramatiske trosliv formåede at rejse det danske sprog til en udtrykskraft, som det ikke havde haft, før han kom til. For Kingo selv har den udanalyserede modsætning mellem det kunstneriske og det religiøse ikke foreligget i samme skikkelse, som det foreligger for os i dag. Ganske vist har han til stadighed måttet underlægge sin kunst den teologiske høje-sterets kendelser. Men det er egentlig først en senere tids forståelse for selve den digteriske evnes tvetydighed, som for alvor gør det synligt, at der i Kingos værk foreligger en uafklaret modsigelse mellem den forsagende, sanselighedsfjendske kristendom, som den Kingoske bodskristendom prædiker, og så det opbrud af sproglig sanselig genialitet, hvormed dette forsagende budskab fremføres.

Jakob Paludan har sagt, at kunsten er altid munter, selv når den fortæller om en dag i regnvejr foran Assistentshuset. Tilsvarende gælder det om Kingos salmedigtning, at den med et sprogligt kræftoverskud, som til forveksling kan ligne munterhed, fremstiller hele passionens historie med dens grusomste enkeltheder.

Foredraget vil især beskæftige sig med salmerne "Hører til I høje Himle" og "Over Kedron JEsus træder".

Erik A. Nielsen.

GRUNDTVIGSALMER PÅ TYSK.

I en nyligt afsluttet, men endnu ikke udkommet bog om Grundtvig har professor Götz Harbsmeier i Göttingen fundet det nødvendigt at vise en række eksempler på Grundtvigs digtning. Men hvordan viser man tyskere en dansk salme? Ved at oversætte den ordret til prosaform og dermed berøve den en væsentlig del af "salmetonen"? Eller ved at gendigte den i sangbar form med risiko for, at værket mere blir oversætterens end digterens? Harbsmeier valgte

at gøre den ordrette oversættelse til hovedregelen og undtagelsesvis at forsøge en sangbar gendigtning af "Lovsynger Herren", der er hans yndlings-salme som kirkegænger i Danmark, og som han regner for en selvstændig salme sideordnet med den tyske gendigtning af Ps.103, som han også sætter højt, - samt "Tag det sorte kors fra graven", der repræsenterer det af vennen Kaj Thaning påviste vendepunkt i 1832.

Hvis hensigten alene var at berige den tyske salmeskat, og hvis oversætteren tillige selv var digter, ville det ikke gøre noget, om værket mere blev oversætterens end den oprindelige digters. Men når hensigten i første række er at give et indtryk af Grundtvig, hvordan forenes det så med hensynet til, hvad der er sangbart for en tysk menighed? Dels kræver metrik og rim en lang række afvigelser fra det ordrette, dels vækker ordrette oversættelser ikke de samme associationer som originalsprogets udtryk, og dels dukker det uløselige stilproblem op: I hvor høj grad er den særlige **rigdom** ved Grundtvigs salmer knyttet til hans særlige stil, og hvor særlig er i grunden hans stil? Deraf må det jo afhænge, hvor meget en oversættelse skal tage hensyn til traditionel tysk salmestil, og hvor meget nyt og fremmedartet den skal indeholde, for at det virkelig kan blive Grundtvig der taler. Hvoraf igen følger det helt afgørende spørgsmål: Hvis det lykkes helt og fuldt at lade Grundtvig komme til orde på tysk, vil det så i virkeligheden være en tysk salme, der ikke bare formelt, men også reelt er sangbar for en tysk menighed? Eller er kristendommen i den grad bundet til det folkelige, at en Grundtvig-salme først kan blive rigtig tysk ved en tysk digters selvstændige mellemkomst?

Dette sidste kan måske oversættelser som de her omtalte medvirke til at svare på, hvis de fastholder hovedsigtet: at vise Grundtvigs værk så tro som muligt, og derefter en tid afprøves i tyske menigheder. Da jeg er den af Harbsmeiers danske venner der er tilknyttet det tyske telefonnet, faldt det i min lod at være behjælpelig med oversættelsernes troskab mod originalen. Efter at have modtaget Harbsmeiers første udkast skrev jeg hele og halve vers om og foretog talrige småændringer, som han så igen rettede til bedre tysk eller erstattede med nye forsøg, som jeg så igen tog stilling til o.s.v., indtil vi så under et flere dages samvær stred os frem til kompromiser, hvor den helt rigtige løsning var os umulig. Jeg mente at kende begge salmer ganske godt i forvejen, men må sige, at det er helt utroligt, hvad den form for "nærlæsning" yderligere kan afsløre. M.h.t. afprøvningen, så startede den Kristi himmelfartsdag 1971, da menigheden (400 personer) efter gudstjenesten i Bursfelde klosterkirke ved Göttingen gik ud i det fri og til basunkor indøvede "Lovsynger Herren" med Aagaards melodi. For det tilfælde, at det skulle betegne et salmehistorisk vendepunkt, blev begiven-

heden optaget på bånd.

Bringe dem Herrn dein Lob, meine Seele!
Singendes Herze, umfange den Geist!
Spielende Töne, aus jubelnder Kehle
sternengleich funkelnd den Heiligen preist!

Seele, vergiss nicht sein Lob zu verkünden
frühe und spät, denn er ewig ist gut,
der dir in Fülle vergibt deine Sünden,
nimmt all dein Elend in gnädige Hut!

Los er dich kauft aus der Hölle Verderben,
kränzet dich schön, wie ein König den Gast,
machet dich selber zum Kind und zum Erben.
Jung wie ein Adler du Flügel nun hast.

Hoch, wie der Himmel umspannet die Erden,
lässet Gott wachsen sein Gnade und Huld.
Weit, wie der Morgen dem Abend will werden,
trennet von uns er die Schande und Schuld.

So wie sich Väter der Kinder erbarmen,
nimmst Du geknechtete Sünder in acht,
Gott, denn Du kennest das Rätsel der Armen,
denkest des Staubes, aus dem wir gemacht.

Menschen wie Blumen des Feldes vergehen.
Flüchtig wie Gras unser Leben ist fort.
Stürme verwüsten, und Blätter verwehen.
Niemand kennt mehr des Vergänglichen Ort.

Doch deine Gnade weckt ewiges Leben,
sättiget alle, die fürchten Dein Macht,
wird dem am Ende zugute gegeben,
der Dein Gebot und den Bund wohl bedacht.

Hoch unser Gott als der allherrscher thronet,
lenket das Weltall vom himmlischen Saal.
Sternengleich herrliche Dienerschaft wohnt
um ihn in endlos gewaltiger Zahl.

Lobet ihn, Engel, die in seinem Namen
Worte verkünden vom himmlischen Rat!
Lobt ihn, ihr Kräfte, die niemals erlahmen,
herrlich vollbringend den Wink durch die Tat!

Singet dem Herren, sein Lob lasst erklingen,
Werke des Schöpfers! denn sein ist die Macht.
Freue dich, Seele, dem Schöpfer zu singen
ewig vor ihm, wo er thronet in Pracht!

Jørgen Kristensen,
Aventoft (27. 11. 1971)

Også den anden Grundtvig-oversættelse fra det ovenfor omtalte dansk-tyske samarbejde skal her bringes. Redaktøren tillader sig at gøre opmærksom på en anden oversættelse af samme salme og til sammenligning at gengive også dennes tekst. Den er hentet fra Werner Görnandts Grundtvig als Kirchenliederdichter in lutherischer und ökumenischer Sicht, Helsingør 1969, zweite, erweiterte Auflage.

Görnandt, der under og efter krigen var præst ved den tyske St. Petri menighed i københavn, synes at være stødt på de samme ovenfor skildrede problemer i sit arbejde med de vanskelige Grundtvigsalmer: "...Die Redeweise Grundtvigs ist nämlich aussergewöhnlich eigenartig und eigenwillig... Bemüht man sich als Übersetzer, so nahe wie möglich am Urtext zu bleiben, wirkt das Ergebnis auf Ohren, welche Grundtvigs Redeweise und Gedankengänge nicht kennen, leicht völlig fremd, ja unverständlich oder gar ärgerlich. Ersetzt man Grundtvigs Bildersprache, in der oft ein Bild das andere zur Bezeichnung der gleichen Sache ablöst, durch eine andere Redeform, so wird das Ergebnis von dänischer Seite nicht mehr als Wiedergabe eines Grundtvigliedes anerkannt, sondern als eigene komposition des Übersetzers bezeichnet. Das ist wohl auch der Grund dafür, dass verhältnismässig so wenige Übersetzungen von Liedern Grundtvigs in andere Sprachen vorliegen..."

Görnands hensigt med at oversætte Grundtvig synes i øvrigt, ligesom Harbsmeiers, primært at være en præsentation af den danske digter og det for ham egenartede for tyskere, men dernæst vil han også skaffe plads for Grundtvig i den tysksyngende menighed. Flygtningesituationen i Danmark efter krigen, hvor hundredtusinder, især fra Østpreussen, blev tvunget til at blive i flygtningelejre her i landet, skabte et spontant ønske hos de fremmede om at lære den danske salmedigter at kende, og Görnandts Grundtvigsalmer blev modtaget med glæde af flygtningemenighederne og sunget ved deres gudstjenester. Siden blev oversættelserne optaget i tillægget til salmebogen for St. Petri menighed.

Fra ovennævnte skrift bringes Lied 5. Som melodi vælger Görnandt nr. 360 i Evangelisches Kirchengesangbuch: "Werde munter, mein Gemüte."

Nehmt das schwarze Kreuz vom Grabe!
Pflanzet Lilien, wo es stand!
Spriesset, Blumen, uns zur Labe,
wo wir geh'n am Todesrand!
Engelflügel auf dem Grab
für zerbroch'nen Wanderstab!
Phönix, aus der Asche steige!
Freude klinge! Jammer schweige!

Nehmt das schwarze Kreuz vom Grabe,
Pflanzet Lilien, wo es stand!
Erde birgt des Todes Habe:
Macht sie nun zum Blumenland!
Engel setzt auf unser Grab
Statt zerbrochnem Wanderstab,
Phönixvogel statt Aschenkrügen,
Freudenspruch statt Todeslügen!

In der Finsternis verblichen
 Jesus starb von Menschenhand.
 Hell das Grab ward, Schatten wichen,
 da verklärt er auferstand.
 Tönen lasst den Lobgesang
 froh mit Osterglockenklang:
 Jesus Christus ist erstanden.
 Ewig lebt er, frei von Banden.

Seht Maria Magdalenen!
 Händeringend fragt ihr Sinn,
 steinerweichend unter Tränen:
 Wo ist mein Erlöser hin?
 Seht, wie in der Tränen Lauf
 Morgensonne strahlet auf!
 Aus dem Grab, da er gelegen,
 lächeln Engel ihr entgegen.

Heilgengräber, berstet alle!
 Wieder Gott in Garten ruft.
 In der Dämmerung erschalle
 Wort des Lichts in finstre Gruft!
 Nicht mehr: "Adam, wo bist du?"
 Engel schweiget, höret zu!
 "Ich, Maria, bei dir stehe!
 Sünde, Schuld und Tod vergehe!"

Ja, er ist in unsren Landen.
 Jetzt des Todes Bann er bricht.
 Er, wahrhaftig auferstanden,
 Wort voll Geist und Leben spricht.
 In dem güldnen Morgenrot
 wir von bitterer Todesnot
 stehen auf und singen wieder
 vogelfrohe Osterlieder.

Götz Harbsmeier
 & Jørgen Kristensen.

Sonne sank, da Er verblichen,
 Der für uns vergoss Sein Blut;
 Alle Grabesschatten wichen,
 Als Er aufstand, uns zugut.
 Loblied, schwing dich auf zu Gott
 Hoch ins Ostermorgenrot:
 "Jesus Christus ist erstanden,
 Ewig Leben ist vor Händen!"

Seht Maria Magdalenen
 Weinend stehn am leeren Grab:
 Trostlos ist ihr Herz im Wähnen,
 Dass sie keinen Herrn mehr hab!
 Doch der Sonne Strahlen-Chor
 Spiegelt sich im Tränenflor
 Und im Grab, da Er gelegen,
 Lächeln Engel ihr entgegen.

Tut euch auf, ihr Heilgengräber!
 Denn die Stimme unsres Herrn
 Hallt hindurch durch Tod und Treber,
 Treibt die Todesnacht gar fern.
 Doch Er ruft uns nicht mehr zu:
 "Sünder, Adam! Wo bist du?"
 Nein: "Maria, wein' mitnichten;
 ICH BIN'S, der will Sünder schwichten.^{†)}

Ja, Er lebt der Herr und Meister,
 Hast gelöst des Todes Bann;
 Wahrhaft "der Lebendge" heisst Er
 Und "der rechte Gottesmann".
 Ewgen Frühlings Morgenglanz
 Schenkt auch uns des Lebens Kranz:
 Und wenn Osterpsalmen klingen,
 Kriegt die Hoffnung Engelsschwingen.

Werner Görnandt

+)schwichten = verstummen machen.

ANMELDELSER.

Sveriges Kyrkliga Studieförbund udgiver et blad, der hedder kyrklig studiefrent. De to sidste numre af dette tidsskrift 6 - 71 og 7 - 71 beskæftiger sig specielt med fornyelsen i salmesangen.

I 7 - 71 skriver Per Olof Nisser om "Visan i psalmarbetet", og forsøger her at finde frem, hvorledes man kan skelne mellem salmen og den åndelige vise.

Tore Littmarck - ved siden af Anders Frostenson vel nok Sveriges kendteste nulevende salmedigter - har i samme nr. skrevet om "Den andliga visans budskap". Littmarck opstiller følgende kriterier for en god åndelig vise:

- 1) Teksten skal handle om hvorledes vi møder Gud i Kristus. Den skal have et budskab - dermed være ikke sagt, at vi behøver at sige alt om kristentroen i hver vise.
- 2) Teksten skal være fri for teologisk fagsprog og associere til hverdagens virkelighed.
- 3) Indholdet skal være enkelt, have en klar kontur. Jo ubegribeligere, jo lettere at skrive!
- 4) Melodi og arrangement skal understøtte teksten - og ikke det modsatte.

Endelig skriver Ulf-Börje Berg om "Musik som ritual".

Kaj Mogensen.

Af Anders Mallings salmedigterbiografi er nu 3. hefte kommet, med større artikler om Petter Dass, Paul Gerhardt og Grundtvig. Heftet indledes med den norske Jonas Dahl, der aldrig synes at være trængt ind i danske salmebøger, hvorfor man egentlig undrer sig over, at han får plads i en Dansk Salmehistorie. Heftet slutter for denne gang midt i den unge Grundtvig, just som han er stegget op af "historiens gravkammer" for at give sit besyv med i den Oehlschlägers - Baggesenske digterfejde.

Red.

TILMELDINGSBLANKET til medlemskab af Salmehistorisk Selskab og abonnement på Hymnologiske Meddelelser, der tilsendes med 8 numre årligt for 10 kroner. Navn og stilling:

.....

Adresse:

.....

Jeg ønsker også HM nr.1 tilsendt/ Jeg har allerede modtaget HM nr. 1

Tilmelding bedes sendt til kassereren: Stud.theol. Tove Villarsen, Tartinisvej 12, DK - 2450 København SV.

Hermed ønskes HM's læsere en glædelig jul og et godt nyt år. Red.